

VSE O KOPRSKI OBČINI

Digigitaliziral HISTER CAPRAE

marca 2024 za spletni portal:

knjigica iz zbirke Stanko Ivančič s Čisterne

UVOD

Izdeli vsebino in obliko knjige, da se v urbanističnem in prostorski sferi občine Koper tako publikacija, ki naj omogoči, da bi bila njena razprava o teh dveh pomembnih sferah kot najbolj izbrana in odgovorna. To dve publikaciji spremlja, ki proučijo odnose o koprski občini, ki razvija Koper, da bi se o prvih perspektivah in priložnostih njene razvoja, razvoja, podlaga za boljše razumevanje in izpolnjevanje njenih namenov, to tudi to to, da bi se postala razprava o njenem razvoju, ki bi jo Koper dosegel v prihodnosti.

Gre torej za oblikovno gradivo, ki osvetli kot najbolj ustrezno pot za razvoj občine. Pomembnost tega gradiva je tudi v tem, da je ustrezno, da bi se postala razprava o njenem razvoju, ki bi jo Koper dosegel v prihodnosti.

Namreč smo pripravili osnove urbanističnega in prostorskega načrta Koper -- ki je obsevan in odgovoren delu strokovnjakov koprškega javnega biroja, ki je to tako mesto, vključno s pomočjo vseh delavskih ljudi, pravih političnih skupin in društvenih organizacij, česarle vedno nastopimo določiti na naši strani je tudi Koper eden od najbolj razvijenih mest v Sloveniji.

Vse o koprski občini (obris razvoja)

Knjiga je namenjena vsem, ki se zanimajo za razvoj občine Koper, za vse, ki se zanimajo za razvoj občine Koper, za vse, ki se zanimajo za razvoj občine Koper.

Kot pri vsaki knjigi, namen publikacije je, da bi bila njena vsebina čim bolj bogata in vsebinsko kvalitetna. Zato smo, da bi bilo vse dobrodošlo, da bi postala razprava najbolj izbrana in odgovorna, ki proučijo odnose o koprski občini, ki razvija Koper, da bi se o prvih perspektivah in priložnostih njene razvoja, razvoja, podlaga za boljše razumevanje in izpolnjevanje njenih namenov, to tudi to to, da bi se postala razprava o njenem razvoju, ki bi jo Koper dosegel v prihodnosti.

MIRKO KOCJAN
predsednik
Koper, 1974

UVOD

Hvale vredna je bila pobuda, da se o urbanističnem in sanacijskem načrtu Kopra izda publikacija, ki naj omogoči, da bi bila javna razprava o teh dveh pomembnih listinah kar najbolj široka in odgovorna. Ti dve publikaciji spremlja še posebna priloga o koprski zgodovini, o razvoju Kopra doslej in o njegovih perspektivah. Ta priloga nima znanstvenih pretenzij, je pa važna podlaga za boljše razumevanje nekdanjih koprskih razmer, pa tudi za to, da bi se поблиže seznanili s pomembnimi uspehi, ki jih je Koper dosegel v zadnjem času.

Gre torej za zanimivo gradivo, ki zasluži kar najbolj zainteresirano pozornost javnosti. Pomembnost tega gradiva je tudi v tem, da je zaokroženo, dokaj celovito, da so pravzaprav zdaj prvič združeni elementi preteklosti in sedanosti ter obrisi bodočnosti Kopra.

Morali smo pripraviti osnutek urbanističnega in sanacijskega načrta Kopra — to je obsežno in odgovorno delo strokovnjakov koprskega Invest-biroja, ker je to naše mesto, zahvaljujoč naporom vseh delovnih ljudi, pa tudi politiki skupščin in družbenih organizacij, doseglo sedaj neizbrisno dvoje: na eni strani je postal Koper eden od stebrov policentričnega razvoja Slovenije

in Jugoslavije, po drugi strani pa je bil sedaj dokončno zapolnjen jez, ki je dolga leta ločeval mesto od podeželja. S tem je nastal korenito nov položaj, ki terja sprejem omenjenih dokumentov.

Dejstvo je, da je Koper že mesto. To ni več vas ali večja vas. Prelom je v bistvu že za nami. Koper je vsebolj pomembno urbano središče s svojimi nadvse spodbudnimi razvojnimi elementi, od katerih je prvi gotovo morje. Ne govorimo zastonj, da je morje naša glavna komparativna prednost. In v tem je zopet nuja, da z osvojitvijo omenjenih dokumentov čimprej določimo osnovne programe in glavne smeri nadaljnjega razvoja našega mesta ter njegove okolice, v bistvu pa vse občine in seveda slovenske obale v celoti.

Kakor smo dejali, namen publikacije je, da bi bila javna razprava čimbolj bogata in seveda koristna. Rečem naj, da bi bilo res dobrodošlo, če bi pestrost razprave označili tako strokovni kakor tudi in predvsem prispevki najširšega kroga naših občanov.

MIRO KOCJAN

predsednik skupščine občine Koper

nad 500 let in preživlja z njo slabe, pozneje pa tudi boljše čase. Benetke so namreč vse preveč gledale na svoje koristi v pomorstvu in večkrat razočarale Koper, ki mu je bila prav ta dejavnost glavna gospodarska osnova. Hkrati so tudi postopoma ukinjale svoboščine, ki so si jih prebivalci Kopra pridobili pod oglejskimi patriarhi. Prišlo je do številnih uporov, ki so jih Benetke v krvi zatrle.

V XV. stoletju so začele Benetke v lastnem interesu razvijati trgovino v Kopru; mesto je kmalu doživelo svoj razcvet. Letni pomorski tovorni promet je znašal okrog 17 tisoč ton, zrasle pa so tudi številne palače in cerkve. Takrat je štel Koper okrog 8 tisoč prebivalcev. Zlata doba Kopra je trajala vse do leta 1719, ko so Trst proglasili za prosto pristanišče, dokončno pa je Koper izgubil svojo dominantno pomorsko vlogo s propadom beneške republike in z izgradnjo železnice Dunaj–Trst (1857).

Stagnacija Kopra pod Avstrijo (1797 do 1918) z vmesno sedemletno francosko okupacijo se je nadaljevala tudi pod Italijo. Nove strani zgodovine so se odprle šele po združitvi z Jugoslavijo.

SLOVENCİ OB JADRANU

V prazgodovini so na slovenski obali in v zaledju živela ilirska plemena, ki so se ukvarjala z lovom, ribištvom in pastirstvom. Slovani pa naj bi začeli prodirati v Istro nekako sredi šestega stoletja. Tako navaja Pietro Kandler podatek, da so se Slovani borili že leta 568 pri Svetem Ivanu de Tuba, to je v naselbini v bližini Trsta. Isti zgodovinar tudi trdi, da so Slovani uničili rimsko Fianono leta 604, medtem ko zgodovinar Murati večkrat navaja podatke o borbenosti Slovanov, ki so silovito napadali starejše rimske naselbine.

Najpomembnejša etapa naseljevanja Slovanov v Istri pa se je začela pred koncem sedmega stoletja s frankovsko kolonizacijo. Frankovska oblast je namreč kolonizirala vse zapuščene kraje, seveda predvsem zaradi svojih državnih koristi. Po eni strani je odpravljala odvečno prebivalstvo v prenaseljenih krajih, po drugi pa so Slovani v koloniziranih krajih plačevali davek.

Naseljevanje Slovanov je vzbudilo ostre proteste pri romanskem prebivalstvu. Prišlo je do znanega rižanskega zbora (804), na katerem so se predstavniki romanskih mest pritožili pri Frankih zaradi naseljevanja Slovanov. S tega zbora imamo Slovenci enega izmed najpomembnejših dokumentov o naselitvi v Istri.

V osmem in devetem stoletju so slovanske naselbine že široko posejane po vsej Istri in od takrat dalje lahko govorimo o stalni prisotnosti Slovanov na tem področju. Zgodovinarji omenjajo napade na istrska mesta Milje, Piran, Rovinj in Labin, nadalje napade na beneško ladjevje itd. Med drugim so Slovani sodelovali tudi v znanem uporu Kopra proti Benetkam leta 1348 in izgubili pri tem nekatere privilegije, kot je bila na primer nošnja orožja v mesto. Nadalje so imeli Slovenci iz okolice Kopra svoje uradnike in posebnega kapetana, ki je bil sprva Benečan, potem pa stalno Koprčan. Slovenci so imeli po vaseh tudi svoje župane, po cerkvah pa pozneje slovansko bogoslužje. Koper je bil znano središče glagoljašev; verski obred v slovenščini se je ohranil dolga leta kljub raznim pritiskom. Na stari slovenski živelj v Kopru spominja tudi naziv Božjadraga v severnem predelu mesta.

Kako so živeli in kaj so delali Slovenci ob Jadranu v dolgih stoletjih? V mirnem času so se ukvarjali predvsem s poljedelstvom, živinorejo, ribištvom, pridobivanjem soli, z lovom in s trgovino. Znano je, da je Koper že v davni preteklosti vzdrževal trgovino s Slovenijo, kamor so tovorili sol, vino in nasoljene ribe, prinašali pa žito, volno, platno, lesne izdelke in meso. Z začetkom manufakture in industrije srečujemo Slovence tudi v delavnicah in v tovarnah, z ustanavljanjem slovenskih ustanov v Kopru (od leta 1711 dalje) pa smo dobili tudi širši krog izobražencev.

Število Slovencev, ki so živeli ob Jadranu, pa seveda ni bilo zmeraj enako. Pogostoma so vojne, upori ter kuga in druge bolezni precej razredčile njihove vrste.

Pod Avstrijo in Italijo

Kaj je pomenilo za koprsko področje leto 1879, ko so ti kraji z mirovno pogodbo v Campoformiu prišli pod Avstrijo, in leto 1921, ko si jih je z rapalsko pogodbo prisvojila Italija? Gre za razdobje dobrih sedem-

desetih let do osvoboditve, v katerem sta bila slovenski in tudi italijanski delavec in kmet izpostavljena nenehnemu izkoriščanju, Slovenci pa še posebej nacionalnemu in kulturnemu zatiranju.

Italijanski iredentisti so začeli s svojimi protislovenskimi akcijami že pod staro Avstrijo, vodili pa so jih veleposestniki, ki so v osveščanju svojih podložnikov videli največjo nevarnost za svoje ekonomske interese. Toda iredenta je imela takrat relativno malo uspehov, ker je povezovala preganjanje Slovencev s svojimi velikoitalijanskimi načrti, to pa je za Avstrijo pomenilo protidržavno rovarjenje. Zato pa se je položaj v škodo Slovencev bistveno spremenil po italijanski okupaciji. Res je sicer, da so italijanske oblasti v prvem trenutku obetale Slovencem vse svoboščine, ker so se bale odpora. Toda ko so utrdile svoje pozicije, so vse obljube izplahnele. Koper je bil pod Avstrijo pomembno središče Slovencev, saj so imeli svoje učiteljišče, zasebno osnovno šolo, semenišče, slovensko hranilnico in posojilnico, tu so natiskali prvi slovenski istrski list, v Dekanih in v drugih vaseh so začeli ustanavljati čitalnice ter pevska, dramska in druga društva. Toda ob podpori oblasti so iredentisti in pozneje fašisti mirno lahko uresničevali svoje načrte. Najprej so iz Kopra izgnali večidel slovensko govorečega prebivalstva, nato pa postopoma ukinjali vse slovenske organizacije in društva. Slovence so obsodili na popolno iztrebljenje.

V tem razdobju — do začetka narodnoosvobodilnega boja — pa seveda naši ljudje niso držali križem rok. Prvi tak dogodek, ki je imel močan odmev po vsej Slovenski Istri, je bil tako imenovani marežanski upor. Dne 15. maja 1921 so bile po vsej Italiji volitve v rimsko zbornico; fašisti so vsepovsod izvajali pritisk na volivce, da bi glasovali za nacionalni blok, to je za skrajno desnico. V Marežige je tistega dne pridvela skupina fašistov iz Kopra in začela terorizirati prebivalce. Čeprav so bili fašisti oboroženi z revolverji in bombami, so se jih kmetje in delavci lotili tako rekoč z golimi rokami ter jih nagnali nazaj v Koper. Med spopadom so bili trije fašisti ubiti, več pa je bilo ranjenih. Upor je zadušilo šele vojaštvo, prebivalci pa so morali za svoje pogumno dejanje plačati težak davek. Številne udeležence upora so obsodili na dolgotrajne zaporne kazni, razen tega pa so fašisti več dni divjali po vaseh, pobijali ljudi ter požigali hiše in gospodarska poslopja.

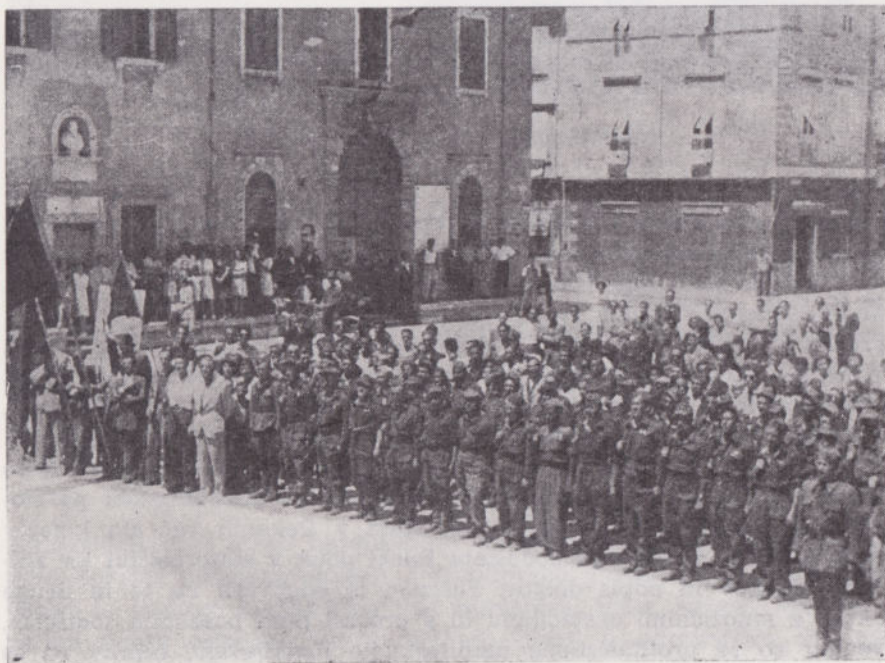
Natovarjanje soli v starem Kopru

Marežige niso ostale osamljene v svojem boju. Po vseh istrskih vaseh so organizirali samoobrambo proti fašističnim skvadram. Kot odgovor na prepoved delovanja društev so začeli po vaseh z ilegalnim političnim in kulturno-prosvetnim delom. Slovenci so se začeli povezovati z naprednimi italijanskimi silami, predvsem s KP, ki je prav tako morala v ilegalo. Tudi po istrskih vaseh so se začeli pojavljati letaki kot »Osvobodimo politične jetnike«, »Dol s fašističnimi sindikati«, »Delavci, stavkajte za povišanje plač«. Ob Prvem maju so se začele pojavljati rdeče zastave. Močno revolucionarno gibanje je zajelo Slovensko Istro zlasti v letu 1932. Tega leta je prišlo do raznih demonstracij po slovenskih vaseh. Med drugim je 26. maja v Dekanih več sto kmetov zahtevalo od fašističnega podeštata šolski pouk v materinščini ter znižanje davkov in odpis dolgov. Fašizem je odgovoril na te in druge akcije z množičnimi aretacijami in s procesi pred posebnim sodiščem, vendar so se protifašistične manifestacije nadaljevale, čeprav so se morali mnogi vodilni partijski kadri zaradi terorja umakniti čez mejo.

KOPRSKO MED NOB

Po okupaciji Jugoslavije leta 1941 je osvobodilni boj zajel tudi vso Slovensko Istro. Za to ljudstvo je napočil zgodovinski trenutek, ki so ga čakali stoletja. Ta boj naj bi pomenil konec njihovega ekonomskega zatiranja in dokončno združitev z matično domovino.

Že v oktobru 1941 so na pobudo Komunistične partije Slovenije v Rižani pripravljali načrt za organiziranje Osvobodilne fronte. Kmalu zatem so ustanovili odbore OF v Škofijah, Hrvatinih, Serminu, Čezarjih, Šmarjah in drugih vaseh. Hkrati so se začele tudi prve oborožene partizanske akcije. V decembru leta 1942 so fašisti organizirali protiofen-

Partizani v Kopru

zivo s 15 tisoč možmi, vendar jim ni uspelo uničiti partizanov. Nasprotno. Spomladi 1943 se partizansko gibanje v Slovenski Istri zmeraj bolj širi. V teh krajih začneta operirati z delom svojih čet Gregorčičev bataljon in Soški partizanski odred, iz baze v Rižani odhajajo v partizane številni novi borci. Spomladi 1943 ustanovijo okrožni komite KPS za Slovensko Istro in sedem rajonskih odborov OF, ki povezujejo 69 terenskih odbornikov OF. Slovenska Istra dobi tudi prvo partizansko tehniko Naš dom.

Po vojaški kapitulaciji Italije je množična vstaja zajela tudi Slovensko Istro. Prebivalci so razoroževali sovražne posadke, tako da se je v vsej Slovenski Istri obdržala samo postojanka v Piranu. V tistih dneh je bila ena izmed najbolj pogumnih in drznih akcij osvoboditev zapornikov iz koprskih zaporov. Akcijo so izvedli borci 2. istrske hrvatske brigade in čezarskega bataljona, priključili pa so se tudi številni prostovoljci. Ko so razorožili stražarje, so osvobodili 200 političnih zapornikov. Partizani so zatem zasedli vse dominantne točke v mestu ter odbili nemški napad tako z morja kot s kopnega. Šele ko je sovražnik dobil močne okrepitve, so se partizanske enote z bogatim plenom umaknile na nove položaje.

Sledilo je strahovito maščevanje okupatorjev. 2. oktobra 1943 so nemške horde začele požigati istrske vasi, ubijale so nedolžne žrtve in zdesetkale številčno neprimerno šibkejše in slabše opremljene partizanske enote. Vendar se je takoj po ofenzivi partizansko gibanje znova razplamtelo. V oktobru 1943 so ustanovili Istrski odred in komando mesta Koper. Istra je hkrati pospešeno gradila svojo ljudsko oblast. Organe oblasti so zbirali hrano in obleke za partizane, ustanavljali so slovenske šole, objavljali razpise o posojilu svobode itd. Nacistične tolpe so še naprej izvajale teror nad istrskimi vasi in 28. maja 1944 požgale vas Gabrovico, kjer so zaman iskali partizansko tehniko. Jeseni istega leta je Slovenska Istra izvolila narodnoosvobodilne odbore. To je bil čas primorskega plebiscita »tujega nočemo, svojega ne damo«.

Dne 1. maja 1945 so partizanske enote v celoti osvobodile Slovensko Istro in zasedle tudi Koper, Izolo in Piran.

Svojo osvoboditev je Slovenska Istra plačala s težkimi žrtvami. Izgubila je skoraj 5 % svojega prebivalstva, požganih ali delno uničenih pa je bilo 40 odstotkov hiš in gospodarskih poslopij. V partizanskih enotah, vključno s prekomorskimi brigadami, se je borilo nad tri tisoč borcev iz tukajšnjih krajev. V narodnoosvobodilnem boju Slovenske Istre je bil tudi zelo pomemben prispevek italijanskega prebivalstva. Zlasti v XVI. brigadi je bilo precej Italijanov iz Trsta, Milja in drugih krajev. Proti skupnemu sovražniku – fašizmu sta se kovala bratstvo in enotnost vseh narodov Istre. Takrat kakor tudi v preteklih revolucionarnih desetletjih so bili postavljeni temelji današnjega sožitja in sodelovanja.

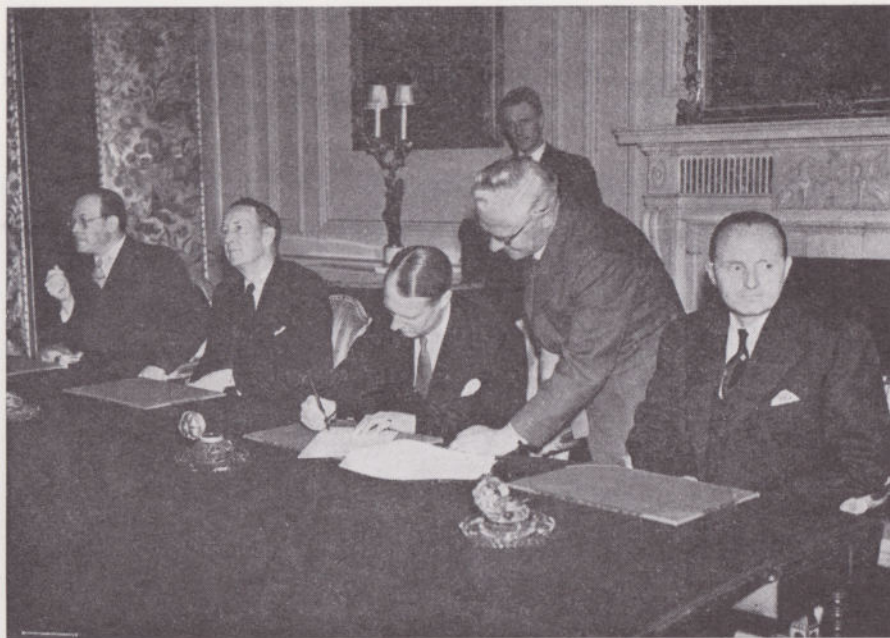
RAZDOBJE PO OSVOBODITVI

Kljub vsem žrtvam pa je Slovensko Istro čakalo še deset let diplomatskega boja za dokončno združitev z matično domovino. Na podlagi vojaškega sporazuma z Veliko Britanijo in ZDA ter »devinskega sporazuma« sta bili na ozemlju, ki so ga osvobodile enote JLA, z Morganovo linijo oblikovani cona A in B tako imenovanega Svobodnega tržaškega ozemlja. Cona A so zasedle anglo-ameriške čete, cona B pa odred JLA. To stanje je trajalo vse do 5. oktobra 1954. leta, ko so se Jugoslavija, Italija, Velika Britanija in ZDA v Londonu sporazumele o ureditvi tržaškega vprašanja. Cona A so priključili Italiji, cona B, to je deli Slovenske in Hrvaške Istre, pa so se združili z matično domovino.

Podelitev prapora aktivistom OF južnoprimorskega okrožja na slovesni seji Skupščine občine Koper ob 29. XI. 1973

Razdobje skoraj desetih let do podpisa Londonskega sporazuma je predstavljalo za koprsko občino zaviralni moment v njenem razvoju. Res so se prebivalci požrtvovalno lotili obnove svojih porušenih domov in oblast jim je priskočila na pomoč pri urejevanju najnujnejših problemov preskrbe s hrano, vodo, elektriko itd. Zgradili so tudi dve manjši

Podpis londonskega memoranduma

tovarni (Lama Dekani in Erma Šmarje), hotel Triglav ter nekaj trgovin, to pa je bilo tudi skoraj vse. Zaradi formalno nerešenega vprašanja cone B se pač ni bilo mogoče začeti lotevati načrtov, ki naj bi temu področju postavili ekonomsko bazo in omogočili nadaljnji razvoj.

LEGITIMACIJA KOPRSKE OBČINE

Koprška občina pokriva 27.224 hektarov. Od tega je 64 % kmetijske in 28 % gozdne površine. Od skupne površine je 42 odstotkov obdelovalne zemlje (predvsem njiv, vrtov in vinogradov).

Po podatkih z dne 30. septembra 1973 je imela koprška občina 37.357 prebivalcev, od tega mesto Koper z okolico 18 tisoč. Slovencev je bilo 80,6 odstotka.

To so le neuradni podatki. Zato bomo navedli tudi uradne na osnovi popisa iz leta 1971. Po teh podatkih je imela koprška občina 1971. leta 35.445 prebivalcev. Slovencev je bilo 28.584 ali 80,6 %, Italijanov pa 877 ali 2,5 %. Ostanek predstavljajo druge narodnosti.

V občini je zaposlenih v družbenem sektorju 15.760 ljudi, od tega 37 % žensk, v zasebnem sektorju pa je zaposlenih 420 ljudi. V družbenem sektorju je kar 81,5 % ljudi zaposlenih v gospodarstvu.

Vsestranski razvoj je uvrstil koprsko občino po narodnem dohodku v zgornji del republiške in zvezne lestvice. V letu 1972 je znašal narodni dohodek občine nad 1000 milijonov ali 28.400 na prebivalca, kar je blizu 40 odstotkov nad republiškim povprečjem.

Koper ustvarja 3 % družbenega proizvoda Slovenije, pri čemer je najpomembnejši dejavnik promet. Prebivalcev ima koprška občina 2,1 % republike, zaposlenih pa 2,6 %.

Koprška občina je doživela svoj nagli razcvet in napredek šele po združitvi z matično domovino. Zato bomo pri obravnavanju njenih poglavitnih dosežkov vzeli kot izhodišče leto 1955.

VZPON, S KAKRŠNIM SE LAHKO POHVALI LE MALO OBČIN

Pomorstvo in industrija

Koprška občina se je leta 1955 dobro zavedala, da je njena prva naloga z vsemi silami nadoknaditi zamujeno. Položaj ni bil niti malo rožnat, saj industrije skoraj ni bilo, kmetijstvo je bilo zastarelo, pa tudi v vseh drugih dejavnosti lahko govorimo bolj ali manj le o zametkih. Treba je

bilo torej postaviti gospodarsko osnovo in predvsem izrabiti vse tisto, kar nam je dala narava, to je morje in ugodna lega obale. Tako je nastala prva ideja o izgradnji koprskega pristanišča — prve slovenske luke v zgodovini. Od ideje do uresničitve pa je seveda preteklo nekaj let. Tedanji OLO je leta 1955 ustanovil Upravo za melioracije in pozneje Vodno skupnost, ki se je preimenovala v Luko Koper. V razdobju do leta 1958 je bilo treba premagati veliko težav, predvsem finančnih, da bi lahko uresničili načrte o izgradnji prvih metrov operativne obale. Končno je 7. decembra 1958 pristala prva ladja k 135 metrov dolgemu navezu. Od takrat dalje beleži Luka stalen vzpon. Od začetnih 61 tisoč ton prometa ustvarjajo zdaj že nad dva milijona ton prometa letno.

Za razvoj luke je bilo zlasti pomembno leto 1967, ko so decembra izročili prometu železniško progo Koper—Prešnica. Kombiniran prevoz po cesti in železnici je namreč omogočil nadaljnjo izgradnjo luških kapacitet. Danes ima luka že 1300 metrov operativne obale, 160 tisoč kvadratnih metrov pokritih in 200 tisoč kvadratnih metrov odprtih skladišč, zgradili so več manjših obratov in znatno izpopolnili mehanizacijo. V luki pristaja letno od 600 do 800 ladij, rekordno pa je bilo leto 1969, ko je pristalo nad 1000 ladij.

Koprška luka se je že od vsega začetka usmerila na specializacijo in še danes se razvija po svojem osnovnem razvojnem konceptu. Pretežni del tovora odpade na krmila, les, sadje in tekoče kemikalije, od leta 1968 dalje, ko so zgradili pristajalni most za tankerje, pa je pomembna postavka tudi nafta. V koprskem pristanišču pretovorijo povprečno okrog 700 tisoč ton nafte letno.

Povsem razumljivo je, da Luka Koper ne bi mogla doseči takega vzpona, če se ne bi njenega pomena zavedalo slovensko gospodarstvo in tudi širše zaledje. S svojim konceptom sodobnega pojmovanja vloge pristanišč, ki niso samo avtomatični pretovorniki blaga, ampak to blago tudi hranijo, predelujejo in dopolnjujejo, je luka lahko ponudila raznovrstne storitve svojemu zaledju ter si pridobila tudi sofinanserje za nadaljnjo izgradnjo. Hkrati si je utrla pot tudi v mednarodni gospodarski prostor ne samo zaradi ugodnega komunikacijskega položaja v severnem Jadranu, ampak tudi zaradi kvalitetnih storitev. Danes je

koprška luka po pomembnosti druga jugoslovanska luka — za Reko — in hkrati pomemben dejavnik v celotnem severnojadranskem pomorskem gospodarstvu.

Če je koprška luka vtisnila občini osnovni razvojni pečat, pa je to pomenilo šele začetek. Treba je bilo misliti tudi na industrijo, gradbeništvo, promet in druge dejavnosti, ki naj bi se v svojih razvojnih konceptih oprle na komparativne prednosti morja in gravitacije širšega zaledja k morju. Razen tega je bil zmeraj bolj pereč problem zaposlovanja odvečne delovne sile. Tako so počasi zrasla manjša podjetja: Lama, tovarna kovinske galanterije Šmarje, Stil in nekaj obrtnih delavnic, vsa prizadevanja pa so šla v smeri, da Koper dobi tudi večjo tovarno.

Kontejnernski terminal v koprski luki

Ob premagovanju najrazličnejših težav so končno začeli v Kopru sestavljati mopede in motocikle ter izdelovati izvenkrmne in stabilne motorje. To je bil začetek Tomosa, ki je 14. junija 1959 začel obratovati v naj sodobnejšem industrijskem objektu. Nova tovarna je pomenila skupaj z luko začetek nove ere v razvoju koprške občine ter prodor tega področja v slovenski, jugoslovanski in mednarodni gospodarski prostor. Že naslednje leto, to je 1960, se je proizvodnja Tomosa podese-terila, saj so izdelali 34 tisoč mopedov in drugih motornih koles, 1300 stabilnih motorjev in 1800 motorjev za čolne.

Z razširitvijo tovarne, z izpopolnjevanjem notranje opreme in z zaposlovanjem nove delovne sile je proizvodnja iz leta v leto rasla. Tako so l. 1972 izdelali že 52 tisoč mopedov, 22 tisoč motociklov Tomos-avtomatik, 18 tisoč motorjev za čolne, 15 tisoč motornih črpalk in 7400 stabilnih motorjev. Vsa ta leta je Tomos skrbno prilagojeval svojo proizvodnjo potrebam trga ter leta 1970 ustanovil tudi svoj lastni razvojni inštitut. Zato so se pojavljali na trgu zmeraj novi oziroma z različnimi dopolnitvami izboljšani izdelki.

Pomembno mesto v dejavnosti Tomosa so imeli tudi avtomobili. Zadevno pogodbo je sklenil Tomos s francosko tvrdko Citroën leta 1961. Začetna proizvodnja je bila skromna (okrog 1000 vozil, predvsem spačkov), potem pa je stalno naraščala. Leta 1972 so v tovarni napravili že nad 6 tisoč citroënovih vozil, od tega 3400 amijev, 750 spačkov in okrog 1800 žab. Kooperacija s Citroënom je bila postavljena na osnovi izmenjave izdelkov. Medtem je Tomos zgradil tudi obrata v Senožečah in Buzetu. Ta obrata sta se pozneje ločila, oziroma sta se priključila na novo ustanovljenemu podjetju CIMOS.

Omeniti je potrebno še en pomemben dogodek v razvoju tovarne: s Tomosom se je 1. januarja 1971 združila subotiška tovarna dvokoles Partizan. Integracija je bila koristna za oba partnerja, saj je Tomos tako dobil možnost za kompletiranje svoje proizvodnje, Partizan pa je pridobil predvsem pri strokovnih kadrih in storitvah razvojnega oddelka ter pomoč pri organizaciji prodaje.

Danes ima kolektiv Tomosa skupaj s Partizanom okrog 3500 zaposlenih in uživa sloves tako na domačem kot na tujem trgu. Izdelki Tomosa potujejo po vsem svetu (vrednost izvoza je znašala lani že 4 milijone dolarjev). Tovarna ima tudi obrata na Holandskem in v Gani na prin-

Tomosov inštitut

cipu delitve dohodka 50:50; oba sta se lepo uveljavila na tamkajšnjih tržiščih.

Ob Tomosu pa je zraslo v Kopru še eno pomembno industrijsko podjetje — to je Iplas. Tudi tu so začeli tako rekoč iz nič, danes pa sodi Iplas med pomembnejša podjetja kemične industrije v Sloveniji in v Jugoslaviji. Največji vzpon so napravili v zadnjih štirih letih, ko se je povečala proizvodnja pri predelavi plastik od 1500 na 3500 ton, pri mehčalih od 1000 na 12.000 ton in pri proizvodnji lepil od dva tisoč na šest tisoč ton. Skupna letošnja proizvodnja tovarne je znašala nad 32 tisoč ton ter 120 tisoč kosov vlivane poliuretanske pene. Celotna proizvodnja je mehanizirana, zato niti ne preseneča podatek, da je v tovarni zaposlenih manj kot štiristo ljudi. Celotni dohodek je znašal okrog 80 milijonov dinarjev, prihodnje leto, ko bo polno obratovala pravkar odprta tovarna Polisinteza v dekanski industrijski coni, pa bo že 150 milijonov dinarjev. To tovarno je Iplas zgradil v kooperaciji z zahodno-nemško tvrdko Farbenwerke Hoechst iz Frankfurta.

S Tomosom in Iplasom je koprška občina pravzaprav zaključila prvo etapo svojega industrijskega razvoja, hkrati pa so se začele pojavljati ideje o izgradnji take industrije, ki bi bila še bolj tesno navezana na pomorsko gospodarstvo. Rezultat takih konceptov sta dva nova objekta v industrijski coni – Troples, obrat za predelavo tropskega lesa, in kemični terminal Techem.

Promet in gradbeništvo v koraku s pomorstvom in industrijo

Razgibana pomorska in industrijska dejavnost in s tem zmeraj večji dotok delovne sile sta zahtevala tudi organiziranje podjetij za tovorni in potniški promet. Tako smo že pred 25 leti ustanovili podjetje za mednarodno špedicijo in transport Intereuropa, pozneje pa tudi prometno podjetje Adrio – sedanji Slavnik.

Razvoj teh podjetij je šel vsa leta v korak s splošnim gospodarskim razvojem občine. Intereuropa je imela leta 1955 le 14 tovornjakov s skupno nosilnostjo 190 ton ter zaposlenih le 43 delavcev. Danes pa ima na voljo najmodernejše avtovlake z nosilnostjo 2500 ton ter ustvarja ob 1500 zaposlenih okrog 600 milijonov dinarjev celotnega dohodka. Značilna za to podjetje je specializacija v špediciji, to je v opravljanju raznih storitev, ki so pomembne v prometu z blagom tako na domači relaciji kot tudi s tujino. V zvezi s tem je podjetje razvilo široko mrežo filial in izpostav v vseh večjih jugoslovanskih mestih, v lukah, na letališčih in na obmejnih prehodih. Čeprav je bil transport zmeraj zelo pomembna dejavnost Intereurope, je vendar značilno, da je bilo razmerje med transportom in špedicijo pred 18 leti 60:40 v korist transporta, zdaj pa je 80:20 v korist špedicije. Sicer pa je treba povedati, da Intereuropa neprestano teži k nadaljnji modernizaciji organizacije dela in k iskanju novih oblik v transportu in v manipulaciji z blagom. Zdaj tudi pripravljajo izgradnjo lastnega carinskega skladišča.

Podobno kot Intereuropa sodi tudi Slavnik k najstarejšim delovnim organizacijam na Koprskem, čeprav je bila njegova razvojna pot dokaj burna in prepletena s številnimi reorganizacijami in iskanji razvojnega koncepta. Požrtvovalnemu kolektivu je sicer uspelo opraviti ogromno delo, čeprav vsi poskusi dopolnjevanja osnovne dejavnosti – to je pot-

Zgraditev železnice je mnogo pomenila za razvoj Kopra

Tropski les v koprski luki

niškega prometa – z drugimi dejavnostmi niso zmeraj v celoti uspeli. Dejstvo je, da je podjetje začelo z nekaj starimi kamioni, danes pa ima nad 140 naj sodobnejših vozil, ki prevozijo povprečno 11 milijonov kilometrov na leto in prepeljejo nad 17 milijonov potnikov. V Slavniku je danes več samostojnih organizacij, katerih dejavnost se med seboj prepleta – potniški promet, turizem in industrija, vezana na promet. Tako Slavnik kot Intereuropa sta pomembni dejavniki v povezavi tega področja s širšim zaledjem in s tujino, ne smemo pa pozabiti tudi na železnico. Po novi koprski železniški progi prevozijo letno povprečno nad milijon in pol ton tovara in okrog 150 tisoč potnikov (prvi potniški vlak je pripeljal avgusta 1972). Z modernizacijo (elektrifikacija, ureditev sodobnih signalnih naprav, zgraditev izogibalšč in nabava modernih vlakovnih kompozicij) se bo vloga koprške železnice seveda še bolj povečala.

Na področju prometa pomeni veliko pridobitev izgradnja novega obmejnega prehoda na Škofijah. Objekt sodi med najmoderneje v Evropi, saj se odvija promet na šestih pasovih, poseben pas pa je namenjen tovornjakom. Na Škofijah smo razen tega zgradili še vrsto drugih objektov, od bencinskih črpalk, restavracij in trgovin do prostorov za carinjenje, špedicijo, za razne agencije, menjalnico itd. Objekt smo izročili v uporabo leta 1969, leta 1971 pa smo modernizirali tudi mednarodni obmejni prehod Lazaret.

Pri celotnem razvoju koprške občine je imelo vseskozi pomembno vlogo tudi podjetje Stavbenik, saj so večino industrijskih, stanovanjskih in drugih objektov zgradili prav člani tega kolektiva. Iz skromnih začetkov, ko so z zastarelimi stroji krpali stare stavbe in gradili najnujnejše objekte življenjskega standarda, se je danes Stavbenik povzpел med vodilna gradbena podjetja v Sloveniji. S priključitvijo nekaterih drugih gradbenih podjetij (Izola, Poreč, Ilirska Bistrica), z ustanovitvijo lastnega projektivnega biroja in z uvedbo naj sodobnejše tehnologije so se podjetju odprle možnosti za prevzem najzahtevnejših nalog, kot je bila na primer gradnja 150-stanovanjskega bloka v Ljubljani, turističnih kompleksov v Portorožu in v Poreču, nadalje poslopja SDK v Kopru itd. Naj pri tem omenimo, da je Stavbenik med prvimi v Jugoslaviji začel uvajati tehnologijo po sistemu VELOX. Z uvedbo tako imenovanih

tunelskih opažev so se stroški pri gradnjah pocenili za okrog 10 do 15 odstotkov. S 1100 zaposlenimi je Stavbenik ustvaril v letu 1973 že 150 milijonov dinarjev realizacije, kar je za 15 % več kot leta 1970.

Kmetijstvo na razpotju

Kmetijstvo je bila pravzaprav tista dejavnost, ki je vsa leta nazaj iskala svoj »prostor na soncu«, kjer smo marsikdaj dosegli lepe uspehe, včasih pa tudi neuspehe. Vzroki za tako stanje so bili najrazličnejši, res pa je, da je kmetijstvo vsa ta leta bolj ali manj vedrilo v senci industrije.

Kljub nekaterim neugodnim kazalcem pa moramo o kmetijstvu le za beležiti naslednje: v zadnjih šestih letih je na primer narodni dohodek v kmetijstvu narasel od 13.000 na blizu 39.000, kar pomeni za trikrat. Nedvomno gre tu za močan vpliv mehanizacije in modernizacije kmetijske proizvodnje ter za usmerjanje v donosnejše dejavnosti. Medtem ko se je zmanjšala površina njiv, se je površina vinogradov v družbenem sektorju povečala v zadnjih sedmih letih kar za trikrat, površine pašnikov in travnikov pa so narasle od 6174 ha v letu 1955 na 9320 ha v letu 1972. To kaže znatno povečano zanimanje za živinorejo.

Kmetijstvo v koprski občini je zdaj na razpotju in perspektivni plan, ki ga pripravljamo, mora odgovoriti na vrsto vprašanj. Strokovnjaki so se že odločili, da bodo zaradi klimatskih razmer in drugih ugodnih pogojev pospeševali predvsem živinorejo, vinogradništvo, sadjarstvo in vrtnarstvo. V zvezi s tem pa bo potrebno vzpostaviti tako kmetijsko kooperacijo, ki bo stimulirala kmečkega proizvajalca in zajezila večji odliv delovne sile v industrijo.

Naj v zvezi z razvojem kmetijstva omenimo vlogo kmetijsko-predelovalnega kombinata Agrarie, ki se je konsolidirala pravzaprav šele po letu 1967, ko so začeli opuščati nerentabilne dejavnosti ne samo v kmetijstvu, ampak tudi v predelavi in v trgovini.

Usmeritev podjetja na povezavo kmetijske proizvodnje s predelavo in prodajo se je kazala v zmeraj večji rentabilnosti. Ob skoraj enakem številu zaposlenih se je celotni dohodek povečal od 52 milijonov leta 1965 na 357 milijonov v letu 1973, ali kar za sedemkrat. Pri tem pa je zlasti pomembno neprestano naraščanje sredstev za razširjeno repro-

dukcijsko. Samo v razdobju zadnjega leta dni (od 1972 do 1973) je narasel ostanek dohodka od 5 na 11 milijonov.

Agraria pripravlja zdaj program razvoja za naslednjih pet let, ki bo sionel na nadaljnjem razvoju lastne in kooperacijske kmetijske proizvodnje, na modernizaciji in širjenju predelovalnih kapacitet ter na iskanju še boljših načinov za plasma lastne proizvodnje na jugoslovansko tržišče.

Koper — pomembno trgovsko središče

Od tistega Kopra pred petnajstimi in več leti, ko so se prebivalci gnetli v majhnih in neprimerno urejenih trgovnicah, ni ostalo skoraj ničesar več. Koper je danes moderno trgovsko mesto, v katerem lahko dobiš

Sodobni market na Skofijah

domala vse, kar je po navadi na voljo le v večjih mestih. Pogoji za intenziven razvoj trgovine na drobno in na debelo je bil v zadnjih letih seveda splošni dvig kupne moči prebivalstva, prav tako pa tudi bližina zmeraj bolj odprte meje. Od leta 1960 dalje se je število zaposlenih v trgovini na drobno povečalo kar 2,4-krat, število prodajalnic pa za 30 %. Medtem ko je prišlo v občini leta 1960 na enega zaposlenega v trgovini 70 prebivalcev in na eno prodajalno 212 prebivalcev (v SRS 103 in 316), pride danes 35 prebivalcev na zaposlenega in 196 prebivalcev na prodajalno. Po teh kazalcih je koprski občina 50 odstotkov nad republiškim povprečjem, po ustvarjenem prometu na prebivalca pa 80 % nad njim.

Koper je v zadnjih letih močno razvil in razširil tudi druge trgovinske dejavnosti, kot so špedicija, agencije, podjetja za kontrolo in nadzor blaga, skladiščenje itd.

Trgovina kot taka seveda še ni rekla zadnje besede, saj občinska skupščina zastopa stališče, da mora biti Koper na široko odprt vsem regijam v Jugoslaviji. Hkrati je Koper v zadnjih letih organiziral pomembno gospodarsko-trgovsko manifestacijo, sejem Primorska razstavlja, ki si počasi pridobiva renome tudi zunaj meja naše domovine.

Položaj obrti

Obrt je v koprski občini dokaj razvita, saj znaša število obratovalnic okrog 350, razen tega pa se še okrog 60 občanov ukvarja z obrtništvom kot s postranskim poklicem. Na eno obratovalnico pride zdaj okrog 140 prebivalcev, medtem ko jih je prišlo 1963. leta 170. V obrti je Koper nekje na republiškem povprečju. Zaskrbljujoč pa je podatek, da uslužnostna obrt od leta 1967 stagnira oziroma celo nazaduje. Za posamezna podjetja v družbenem in tudi v zasebnem sektorju postajajo take storitve nezanimive, ker so premalo donosne. Vsekakor gre za vprašanje, ki ga nameravamo temeljito proučiti, s primerno davčno politiko in z drugimi načini pa stimulirati delo na tem področju.

Turizem in pogled nanj

Atraktivna obmorska lega Kopra in okolice je spremenila to področje v pomembno turistično središče. Po letu 1960 je vsako leto obiskalo

Mednarodni prehod na Škofijah

občino nad 40 tisoč gostov, ki so ustvarili nad 160 tisoč prenočitev. Pozneje se je letno povprečje povečalo na 100 tisoč gostov in 300 tisoč nočitev.

V zadnjih letih pa je nastopila na področju turizma stagnacija, kar je razumljivo glede na nagel razvoj dejavnosti, predvsem pomorskega gospodarstva. Seveda gre zdaj za vprašanje, kako naprej. Govorice, da pomeni nadaljnji razvoj luke in industrijske cone konec turizma, so iz trte izvite. Gre predvsem za prilagoditev novi situaciji, kar pomeni preusmeritev iz stacionarnega, počitniškega turizma na prehodni in tudi na tako imenovani poslovni turizem. Hkrati pa ima okolica Kopra vse polno možnosti za razvoj tudi drugih zvrsti turizma, kot so na primer lovski, kmečki in športni turizem, ki se že razvijajo.

Gostinstvo in turizem ustvarjata v občini okrog 3 % narodnega dohodka. Seveda so tu vštete tudi gostinske usluge domačemu prebivalstvu. Glede gostinskih lokalov občina ni ravno na tesnem, saj jih je že nekaj nad sto.

Na kratko smo torej opisali najpomembnejše gospodarske dejavnosti v koprski občini, nekoliko podrobneje pa smo se ustavili pri podjetjih, ki so nosilci dominantnih dejavnosti in ustvarjajo največ dohodka. Sicer pa naj povemo, da je v občini trenutno 59 gospodarskih delovnih organizacij, ki so v prvem polletju 1973 ustvarile nad 1700 milijonov celotnega dohodka in okrog 400 milijonov čistega dohodka.

Gospodarsko razvitost koprške občine lepo ilustrirajo tudi podatki iz leta 1972. Družbeni proizvod je v tem letu znašal 868 milijonov dinarjev ali za 18 odstotkov več kot v letu 1971. V letu 1972 je znašal narodni dohodek 28.400 din na prebivalca, kar je nad 4000 din več kot v letu 1971. V primerjavi z republiškim povprečjem je narodni dohodek na prebivalca v koprski občini kar za 40 % višji.

Zanimivo si je tudi ogledati strukturo gospodarstva ob udeležbi v doseženem družbenem proizvodu. Najmočnejše so zastopani industrija (27,8 %), trgovina (27,4 %) in promet (22,5 %). Vse te dejavnosti skupaj so torej v družbenem proizvodu udeležene s skoraj 80 %. Ostalo predstavljajo kmetijstvo in druge dejavnosti.

Značilna za gospodarstvo koprške občine je tudi odprtost mesta v najširši slovenski in jugoslovanski gospodarski prostor. Okrog 20 odstotkov narodnega dohodka občine ustvarjajo namreč gospodarske organizacije, ki imajo svoje sedeže v drugih občinah, po drugi strani pa posamezna podjetja, ki imajo sedež v Kopru, registrirajo okrog 25 do 30 % svojega narodnega dohodka v drugih občinah Jugoslavije. V Kopru je kar 150 gospodarskih organizacij, ki imajo svoj sedež v drugih občinah.

V ŠTIRIH LETIH NAD 180 MILIJONOV ZA ŽIVLJENJSKI STANDARD

Koprška občina je v zadnjih letih posvečala zelo veliko pozornost življenjskemu standardu občanov. Od leta 1969 do 1973 je vložila v ta namen okrog 180 milijonov novih dinarjev oziroma 18 milijard starih.

Sem sodijo sredstva za družbene dejavnosti, urejanje komunalnih naprav, za izgradnjo raznih objektov družbenega standarda, pomoč kulturi, izobraževanju itd.

Naj ta podatek nekoliko podrobneje razčlenimo. Za vzgojo in izobraževanje smo v teh štirih letih namenili 56 milijonov dinarjev, za socialno varstvo 13 milijonov dinarjev, za kulturno-prosvetno delo 9 milijonov dinarjev, za zdravstveno varstvo 3 milijone, za komunalno dejavnost 11 milijonov, za dejavnost krajevnih skupnosti 5 milijonov in za dejavnosti raznih društev in organizacij 7 milijonov. K temu je treba prišteti še negospodarske investicije in sredstva iz kreditov in drugih virov za te namene v skupni vsoti nad 80 milijonov dinarjev.

Značilen pri tem je podatek, da so se sredstva, namenjena za negospodarsko področje, letno večala v povprečju od 15 do 20 %. V nadaljevanju bomo videli, kako se je praktično uveljavljala politika občine do negospodarskega področja. Z rezultati smo lahko zadovoljni, zlasti kar zadeva povezavo med mestom in podeželjem, res pa je, da so se ob tako naglem gospodarskem razvoju pojavljali novi in novi problemi ter sredstva niso zmeraj zadostovala, da bi lahko pokrili vse potrebe in zadovoljili vse želje. To pa seveda velja za vse kraje s tako naglim razvojem.

KOMUNALNI OBJEKTI — VEZ MED MESTOM IN PODEŽELJEM

Izgradnja komunalnih objektov v mestu in na podeželju je bila vsa leta nazaj zmeraj velik problem, predvsem zaradi žalostne zapuščine preteklosti. Na podeželju marsikje ni bilo električne napeljave in vode, mesto je bremenila zastarela kanalizacija, vsepovsod so primanjkovala stanovanja, da ne govorimo o cestah in drugih objektih. Medtem ko smo problem elektrifikacije podeželja rešili že pred desetimi leti in je danes brez elektrike samo še nekaj najbolj odmaknjenih zaselkov, pa smo problem urejevanja podeželskih cest začeli intenzivno reševati šele zadnja štiri leta. Občinska skupščina je jasno spoznala, da brez rešitve tega vprašanja ni mogoče govoriti o kakršnem koli razvoju podeželja in o povezavi med mestom in vasjo. Čeprav je bilo potreb na pretek, se je odločila investirati večja sredstva v asfaltiranje podeželskih cest;

Obnovljena cesta proti Šmarjam

tako so dobili vsi večji kraji asfaltno cestno povezavo z mestom (Šmarje, Marezige, Pridvor, Osp, Hrastovlje, Gračišče in Hrvatini). Razen tega smo 250 kilometrov občinskih in vaških poti prevlekli z asfaltno emulzijo. Pri uresničevanju vseh teh gradenj pa je treba omeniti tudi požrtvovalno podeželsko prebivalstvo, ki je opravilo na desettisoče prostovoljnih delovnih ur. Danes je problem podeželskih cest v koprski občini rešen 90 %, kar je bilo pred leti še iluzija.

Prav tako pereče je vprašanje oskrbe z vodo. Res smo v preteklih letih zgradili lokalne vodovode v Dolu—Hrastovlje, v Loki in še v nekaterih krajih — vse to leta 1972, medtem ko so leta 1970 dobile pitno vodo iz Rižane vasi na hrvatskih hribih — ter uvedli okrog 60 vodnjakov, toda to so bile bolj ali manj zasilne rešitve. Sedanja občinska skupščina se je zato prizadevno lotila realizacije načrta o višinskem vodovodu, ki bo pomenil dokončno ureditev oskrbe z vodo na podeželju. Slovesna otvoritev del je bila konec novembra v Šmarjah.

Glede kanalizacije v mestu Kopru lahko rečemo, da je bila v zadnjih letih modernizirana skoraj v celoti, razen tega pa so dobili novo kanalizacijsko mrežo Šalara, Smedela, Žusterna in Olmo. Trenutno je najbolj pereč problem vprašanje izliva kanalizacije v morje. Občina si resno prizadeva, da bi zgradila čistilno napravo v bližini izliva Rižane, pa čeprav bo to povezano z velikimi stroški.

O elektrifikaciji smo že napisali, da je bila v glavnem končana že pred leti, kot novost pa naj omenimo znatno povečanje javne razsvetljave tako v mestu kot na podeželju.

Končno še nekaj besed o stanovanjih. Vsestranski gospodarski razvoj občine je pomenil tudi povečan pritok delovne sile, s tem pa je iz dneva v dan postajalo bolj pereče stanovanjsko vprašanje. V Kopru, ki je dejansko postal eden od glavnih stebrov policentričnega razvoja Slovenije, so nastala povsem nova stanovanjska naselja (Šalara, Smedela, Olmo, Žusterna, Škocjan) in položaj se je počasi izboljševal. Medtem ko je prišlo leta 1961 na tisoč prebivalcev 271 stanovanj, jih je prišlo leta 1971 že 300. Svoj delež k temu je prispevala tudi dokaj razvita zasebna gradnja. V Kopru gradimo povprečno 400 novih stanovanj na leto.

RAZMAH ŠOLSTVA

Kakor na drugih področjih smo morali tudi v šolstvu krepko orati ledino. Takoj po vojni je bilo v občini le deset osnovnih šol, od katerih so bile skoraj vse v zelo slabem stanju, saj so posamezne zgradili celo pred prvo svetovno vojno. V prvih desetih letih po vojni smo na novo zgradili osnovne šole v Dekanih, Šmarjah, Hrvatinih in Vanganelu ter prvo moderno šolsko poslopje — Janka Premrla-Vojka v Kopru. Hkrati smo opravili najnujnejša popravila na raznih podeželskih šolah.

V naslednjih letih smo zgradili še novo šolo v Gračišču, v Kopru pa šolo Pinka Tomažiča in semedelsko šolo. Ta je bila dokončana letos in sodi med naj sodobnejše šolske objekte v Sloveniji. Hkrati so posamezne šole, ki jih je že krepko načel zob časa, doživele razne adaptacije in dozidave. Trenutno je v koprski občini 18 osnovnih šol (skupaj s tremi italijanskimi), v katerih je 4250 učencev, od tega 130 v italijanskih šolah. Stanje v osnovnem šolstvu se je vsekakor precej popravilo, pri čemer ne mislimo samo na objekte, ampak tudi na kvaliteto pouka. Mesto je dobilo v zadnjih petih letih tri nove telovadnice. Še pred šestimi leti smo imeli v vsej občini vsega dve telovadnici.

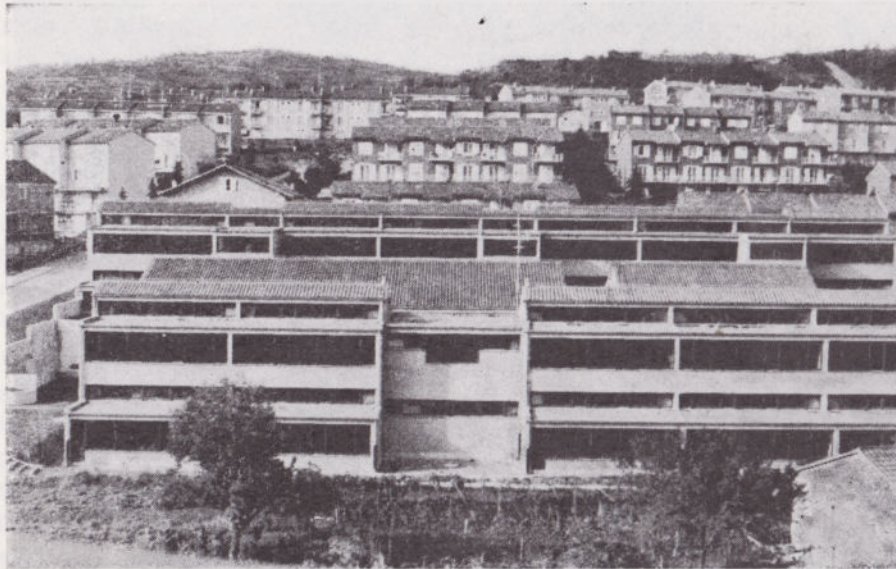
Vrzeli so tu še na področju otroškega varstva, čeprav je v zadnjih letih občinska skupščina veliko napravila na tem področju. Nove otroške vrtce so dobili Koper, Smedela, Šalara in Olmo, na podeželju pa smo adaptirali v te namene deset stavb. V otroško varstvo je zajetih zdaj nekaj nad 30 % otrok, kar je za 120 odstotkov več kot pred desetimi leti. Ta odstotek pa je še zmeraj relativno nizek, čeprav je najvišji v Sloveniji.

Največji vzpon je napravil Koper na področju razvoja srednjih šol. Danes delujejo v Kopru slovenska gimnazija splošne in vzgojiteljske smeri, italijanska gimnazija, štiriletna ekonomska in štiriletna upravna šola (razširjena in modernizirana letos), triletna šola za prodajalce, poklicna šola kovinarske in avtomehanične stroke in center za glasbeno vzgojo. Večino teh šol smo na novo zgradili ali temeljito adaptirali, čeprav vsi problemi v zvezi s prostori še niso rešeni. V Kopru se šola danes okrog dva tisoč srednješolcev, od katerih seveda niso vsi domačini, ampak so tudi iz drugih primorskih občin. Občinska skup-

ščina se je tudi zavzela, da bi Koper dobil v najkrajšem času nov dijaški dom.

Posebno mesto v vzgoji in izobraževanju ima tudi obalna delavska univerza s sedežem v Kopru. V sedmih letih obstoja je organizirala nad 1300 tečajev, seminarjev in drugih izobraževalnih oblik z udeležbo blizu 60 tisoč slušateljev. Ta ustanova je sistematično in na znanstveni osnovi razvijala in izpopolnjevala svoje delo ter se lotila tudi zahtevnejšega raziskovalnega in svetovalskega dela.

Če si na koncu zastavimo vprašanje, ali šolstvo v koprski občini ustreza celotnemu gospodarskemu in splošnemu razvoju občine, potem moramo odgovoriti, da je največja vrzel pravzaprav višje in visoko šolstvo. To pa seveda ni samo problem Kopra, ampak vse obale in tudi področij, ki gravitirajo k obali. Po podatkih, ki so jih pripravile delovne organizacije južnoprimorskih občin, bi potrebovali v nasled-

Nova osnovna šola v Semedeli

njih desetih letih dva tisoč strokovnjakov z višjo in visoko izobrazbo ter več tisoč kadrov s srednješolsko izobrazbo.

Koprška občina je vsekakor med tistimi, ki je zaradi izrednega razvoja pri teh kadrih kar precej deficitarna. Po podatkih delovnih organizacij bi potrebovali v naslednjih petih letih kar 450 kadrov z višjo, 370 z visoko in 1300 s srednjo izobrazbo. V naslednjih dveh letih bi na primer potrebovali v koprski občini 230 diplomiranih ekonomistov, 80 strojnih inženirjev, nad 80 pravnikov, 30 zdravnikov, dokajšnje vrzeli pa so tudi v prosvetnem kadru in na drugih področjih. Zato so tudi razumljiva prizadevanja tukajšnjih dejavnikov, da bi Koper postopoma postal za Ljubljano in Mariborom tretji slovenski visokošolski center.

Prvi korak k uresničitvi zamisli o visokoškolskem centru na obali je že napravljen z ustanovitvijo oddelka ljubljanske pedagoške akademije v Kopru. Naslednji korak pa bi moral biti pomorski visokošolski center, saj je pomorsko gospodarstvo najpomembnejša tukajšnja dejavnost.

NAPREDEK V KULTURNEM ŽIVLJENJU

Kulturo so na Koprskem še nedavno radi imenovali pastorko in zaradi neurejenega finansiranja je bil ta naziv deloma tudi upravičen. Če se nekoliko ozremo po rezultatih zadnjih let, bomo lahko ugotovili, da smo podobno kot na drugih področjih tudi v kulturi dosegli vrsto uspehov. Koper je pred leti imel svoje polprofesionalno gledališče, ki je šest let opravljalo pomembno poslanstvo, potem pa so ga leta 1957 zaradi finančnih težav ukinili. Gledališka dejavnost pa se je kljub temu nadaljevala do današnjih dni. Dediščino nekdanjega gledališča sta prevzela Oder mladih in pozneje Mestni oder, zelo pogosta pa so bila gostovanja tržaškega, novogoriškega in ljubljanskih gledališč. Vprašanje, ali naj Koper spet dobi stalno profesionalno ali polprofesionalno gledališče, pa je še zmeraj odprto in je seveda odvisno tudi od siceršnjega razvoja mesta.

Z ustanovitvijo občinske zveze kulturno-prosvetnih organizacij, ki je prevzela delo nekdanjih Svobod, smo se lotili bolj organiziranega dela, predvsem pa sta se diferencirali dve smeri: skrb za amatersko kulturo in menažerstvo, se pravi organiziranje najrazličnejših prireditev.

Mladinski godalni orkester

Glede amaterske kulture lahko rečemo, da je sicer imela nihanja, vendar tudi kontinuiteto.

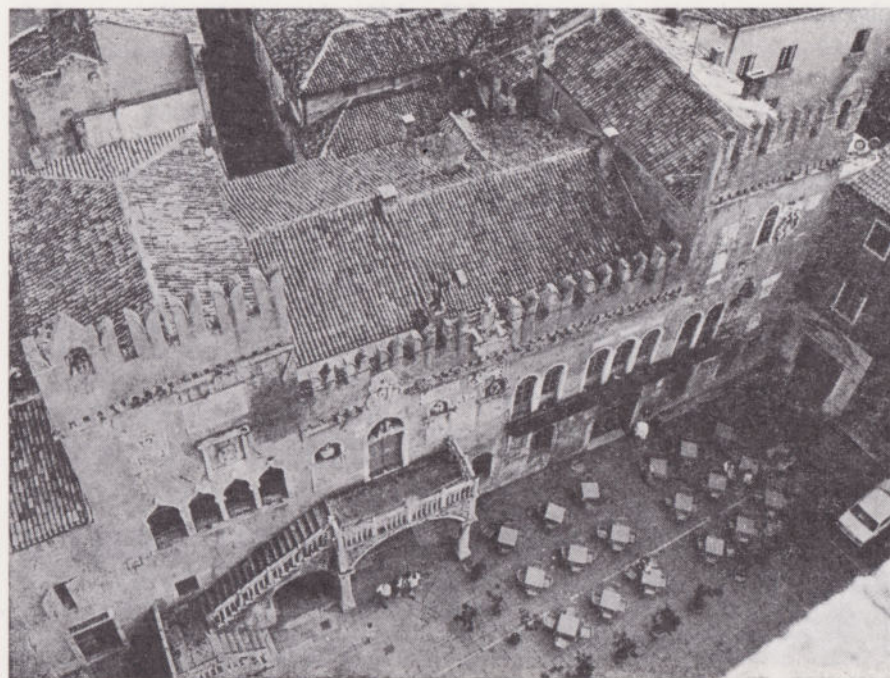
Danes deluje v občini pet pevskih zborov, tri godbe na pihala, tri gledališke skupine, nadalje baletna skupina, da ne govorimo o številnih priložnostnih nastopih recitatorjev, pevcev, plesalcev in podobno.

Občinska zveza je dosegla tudi vrsto uspehov pri organiziranju raznih prireditev, od katerih so nekatere postale že tradicionalne, kot na primer folklorni festivali, nastopi pihalnih orkestro, organizacija gledaliških predstav in podobno. Sem je treba prišteti tudi aktivnost Društva prijateljev glasbe, katerega zasluga je ne samo, da ima Koper stalno koncertno publiko, ampak da tudi širi svoj krog, zlasti med mladino. V zadnjem času je menažerska dejavnost usmerjena zmeraj bolj na podeželje in v tovarne, da bi bila tudi delavec in kmet deležna kvalitetne kulture (odpiranje razstav v tovarnah, gledališki abonmaji za delavce in podobno).

Sicer pa je treba povedati, da močno kulturno poslanstvo sloni v občini tudi na profesionalnih stalnih kulturnih ustanovah, katerih dejavnost si bomo zdaj tudi na kratko ogledali.

Pokrajinski muzej opravlja pomembno raziskovalno in študijsko dejavnost za najrazličnejša področja. Z iskanjem, konserviranjem, restavriranjem, zbiranjem in evidentiranjem najrazličnejših spomenikov in dokumentov pretekle in polpretekle dobe opravlja muzej izredno pomembno kulturno in zgodovinsko poslanstvo, zelo pomemben pa je tudi njegov delež na prosvetno-vzgojnem področju.

Muzej ima vrsto stalnih zbirk, kot so slikarstvo, kiparstvo, arheologija, zgodovina NOB, etnografska zbirka itd. V svojih prav v zadnjih letih

Pretorska palača v Kopru

prenovljenih prostorih hrani vrsto dragocenih umetniških slik, kipov, arheološke izkopenine in dragocene dokumente iz bližnje in daljne preteklosti. Muzej si zlasti v zadnjih letih močno prizadeva približati svojo dejavnost ljudstvu. Organizirali so 15 najrazličnejših razstav, hkrati pa so strokovni delavci te ustanove opravili pomembno delo, ko so tolmačili stalnim prebivalcem in turistom pomen kulturnih in zgodovinskih spomenikov mesta in okolice. Muzejske zbirke, občasne razstave in razstave galerije Loža si ogleda povprečno nad 30 tisoč ljudi na leto, na tisoče ljudi pa si je ogledalo kulturne spomenike v mestu in v okolici. Zelo pomemben uspeh muzeja so tudi arheološka odkritja v Kortini pri Kopru.

Čeprav je letni dotok literature nekoliko prenizek, ima Študijska knjižnica v Kopru bogato knjižno zalogo — okrog 140 tisoč knjig, med katerimi so tudi številni dragoceni unikati iz preteklosti. Knjižnica ima okrog 20 tisoč stalnih bralcev, ki so si lani izposodili okrog 40 tisoč knjig. Seveda tu niso všteti številni priložnostni izposojevalci. Razen izposojevanja knjig opravlja knjižnica še dve zelo pomembni poslanstvi. Tako pogostoma prireja priložnostne razstave ob pomembnih kulturnih dogodkih, ki si jih ogleda na tisoče občanov. Razen tega si je knjižnica lani nabavila bibliobus, ki kot potujoča knjižnica obiskuje podeželje. Bibliobus ima 2 tisoč stalnih bralcev, ki so si izposodili v osmih mesecih 12 tisoč knjig.

Kakor za Študijsko velja tudi za Ljudsko knjižnico, da je dotok literature nekoliko nizek, sicer pa znaša trenutna zaloga okrog 23 tisoč knjig. Stalnih in priložnostnih bralcev je okrog 45 tisoč, ki si letno izposodijo okrog 75 tisoč knjig. Obe knjižnici pa imata žal težave zaradi pomanjkanja strokovnih kadrov in prostorov.

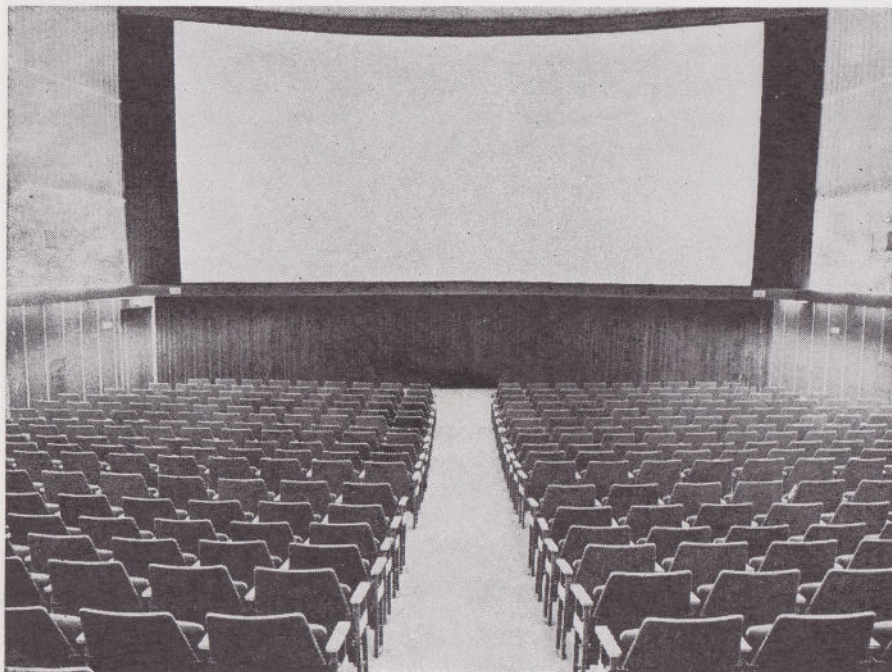
V Kopru izhajajo Primorske novice, tednik s primorskim obeležjem in z dvema izdajama — za goriško in koprsko področje. Naklada tednika je okrog 15 tisoč izvodov. Vloga časopisa ni samo podrobno informirati prebivalce o problemih in dogodkih iz posameznih občin, ampak je tudi pomemben dejavnik pri nakazovanju in razreševanju problemov, ki se pojavljajo med občinami in v okviru celotne primorske regije.

Nad 15 let deluje tudi koprška založba LIPA. V tem razdobju je izdala nad 300 knjig, od tega nad polovico domačih del. Založba je vseskozi

Nova koprška radijska postaja

ostala zvesta svojemu konceptu, to je podpirati domače avtorje, ki živijo na tem področju ali so na druge načine povezani z njim. Hkrati založba tesno sodeluje s sosednjim področjem in skupaj z Založništvom tržaškega tiska izdaja Pesniške liste, katerih namen je odpirati pot talentiranim mladim avtorjem. Drugi del dejavnosti založbe je izdajanje pomembnih

Nova koprška kino dvorana

del iz svetovne književnosti. Omeniti je treba tudi izdajanje revije Obala, ki že štiri leta opravlja pomembno poslanstvo na obali. Pri njej sodelujejo s svojimi prispevki številni ugledni strokovnjaki z raznih področij. Doslej je izšlo 22 števil.

V kulturnem življenju mesta in seveda tudi daleč čez občinske meje ima pomembno vlogo Radio Koper s televizijskim studiom. Začel je v skromnih razmerah leta 1949, danes pa ima moderno poslopje s sodobno opremljenimi studii, s stokilovatnim oddajnikom, ki so ga zgradili leta 1972, pa se je tudi zelo povečala slušnost. Radio Koper oddaja letno okrog tisoč ur programa v slovenščini in okrog 4 tisoč ur v italijanščini. Od prvega maja 1971 ima Koper tudi barvno televizijo, za katero so se v rekordnem času nekaj mesecev usposobili izključno domači kadri.

Spomeniško dejavnost opravlja medobčinski zavod za spomeniško varstvo v Piranu. Koper in okolica imata pravo zakladnico kulturnih spomenikov, saj je spomeniško zaščiteneh nad tisoč večjih in manjših objektov in raznih detajlov. Najpomembnejši kulturni spomenik mesta – Pretorsko palačo so leta 1972 temeljito restavrirali, zdaj pa zbirajo sredstva še za ureditev notranjih prostorov. Restavrirali so tudi vodnjak na Prešernovem trgu, v načrtu pa je tudi obnovitev De Bellijeve palače in slikovite gotske hiše na Gramscijevem trgu. V okolici mesta pa je nedvomno najpomembnejši spomenik cerkev v Hrastovljah.

Kino podjetje Globus ima sicer svoj sedež v Kopru, vendar deluje za vse obalno področje in svojo dejavnost prikazuje predvsem v obalnem merilu. Glede števila kino dvoran smo nekje na meji zadovoljivega, vsekakor pa na boljšem, kot je republiško povprečje (v Sloveniji 23 sedežev na tisoč prebivalcev, na obali pa 35). V zadnjih letih je podjetje Globus poleg izgradnje nove kino dvorane v Kopru leta 1969 doseglo predvsem dva večja uspeha: povečanje števila predstav na podeželju in uvedbo filmskega gledališča. Prav s prikazom kvalitetnih dosežkov svetovne filmske proizvodnje in s komentiranjem teh filmov je podjetje Globus veliko prispevalo k filmski vzgoji prebivalstva. Pomembna pa je tudi filmska ustvarjalnost domačih avtorjev in podpiranje organizacije mladih filmarjev.

Če na koncu poskusimo odgovoriti na vprašanje, ki smo si ga zastavili v začetku, ali smo lahko v občini zadovoljni s kulturnim življenjem in s kulturo nasploh, potem moramo odgovoriti pritrdilno. Zlasti še, ker smo vsa leta nazaj razpolagali s skromnimi prostori in se hkrati borili s številnimi finančnimi in kadrovskega vprašanji. Razen odpravljanja že navedenih težav posameznih stalnih institucij bo vsekakor ena izmed prvih prihodnjih nalog urediti sodobno dvorano za kulturne pa tudi športne prireditve v Kopru.

ITALIJANSKA NARODNOSTNA SKUPINA IN PREBIVALCI KOPRA DRUGIH NARODNOSTI

V mestu in v okolici Kopra živi danes še okrog tisoč prebivalcev italijanske narodnosti, ki so organizacijsko povezani v svoji Skupnosti Italijanov. Pripadniki skupnosti uživajo popolno enakopravnost v skladu z ustavnimi določili in občinskim statutom. To je razvidno na primer iz števila šol, ki služijo italijanski skupnosti, pri čemer velja poudariti, da je na dvojezičnih območjih že v prvem razredu vseh osnovnih šol obvezen pouk slovenščine in italijanščine, dalje, iz zastopanosti v organih družbeno-političnih organizacij, skupščin in podobno. Italijanska narodnostna skupnost v Kopru je močno aktivna tako na političnem kot na kulturnem področju.

S seje občinske skupščine

Občinska skupščina ji nudi vso pomoč, pri čemer ne mislimo samo na popolno restavriranje njihovega sedeža »Antonio Gramsci« leta 1971, ampak na vsestransko podporo, da obdrži stik z matičnim jezikom in kulturo ter se po drugi strani vključuje v tok življenja dežele, v kateri živi.

V ZDRAVSTVU SI ŽELIMO PREDVSEM NOVO BOLNIŠNICO

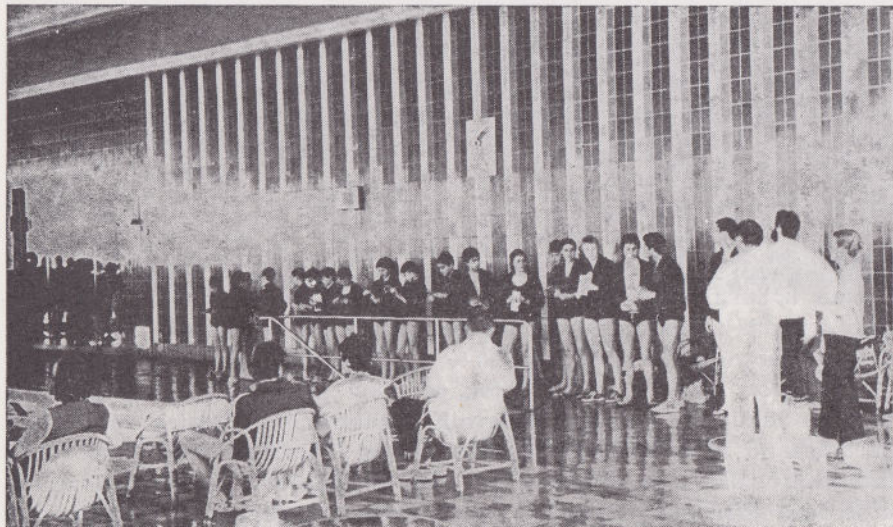
Od skromnih začetkov — dve zasilni ambulanti v skrajno neurejenih prostorih in z enim samim zdravnikom — je ambulanta služba v Kopru in na vsej obali doživela velik vzpon. Danes ima zdravstveni dom v Kopru, upoštevajoč tudi integrirana zdravstvena doma v Izoli in Piranu, 13 splošnih ambulant, 3 pomožne splošne ambulante, 1 higiensko epidemiološko enoto, 3 dispanzerje za otroke, 11 posvetovalnic za otroke, 3 šolske dispanzerje, 3 dispanzerje za žene, patro-nažno in babiško službo, 2 obratni ambulanti, 12 splošnih zobnih ambulant, dispanzer za pljučne bolezni in TBC ter reševalno službo. V vseh teh enotah dela 187 zdravstvenih in nezdravstvenih delavcev. Število letnih pregledov in storitev presega milijon 300 tisoč.

Ob takem razvoju lahko trdimo, da je ambulanta služba na obali postavljena na solidnih temeljih, seveda pa še niso rešeni vsi problemi. V kratkem bo urejena nova ambulanta postaja v Semedeli. Najbolj pa je pereče vprašanje nove obalne bolnišnice. Znano je, da so oddelki Splošne bolnice Koper raztreseni po vsej obali in delujejo v skrajno neprimernih razmerah. To povzroča vrsto težav tako zdravstvenim delavcem kakor tudi bolnikom, povečuje stroške in otežkoča zdravljenje. Pristojni organi so se najresneje zavzeli za izgradnjo nove, moderne obalne bolnišnice. Samoupravni sporazum o prispevku za izgradnjo tega prepotrebne objekta je do konca leta 1973 podpisalo 190 obalnih delovnih organizacij in je zajel 90 % vseh zaposlenih. Doslej smo zbrali 18 milijonov dinarjev, večji dotok sredstev pa pričakujemo spomladi 1974 po zaključnih računih delovnih organizacij. Skupaj z republiško participacijo in z nekaterimi drugimi viri bo finansiranje prve faze izgradnje bolnišnice v glavnem rešeno. Glede na potrebe bo zajela prva faza prve etape izgradnjo kirurškega oddelka in splošne poliklinične službe, v naslednjih letih pa bomo zgradili še druge oddelke. Če

bo šlo vse po načrtih, bomo imeli na obali leta 1975 že sodobno opremljen kirurški oddelek in polikliniko, z optimizmom pa lahko pričakujemo, da bomo tudi druge oddelke gradili po zastavljenem načrtu. Razen izgradnje bolnišnice nas čaka v zdravstvu še ena pomembna naloga, to je izgradnja ustanove, ki bi se ukvarjala z medicino dela. Glede na naglo naraščanje zaposlenih je taka ustanova na obali nujno potrebna.

KORAK NAPREJ TUDI V TELESNI VZGOJI

Koprska občina je morala v telesni vzgoji in športu orati ledino, saj so pred vojno delovali v Kopru le veslači in nogometaši, medtem ko na podeželju športa skoraj niso poznali. V razdobju prvih šestih let po svoboditvi do leta 1961, ko smo ustanovili občinsko zvezo za telesno kulturo, je šlo predvsem za širjenje zanimanja za šport in telesno vzgojo v širših plasteh prebivalstva in za postavljanje organizacijskih oblik športnemu udejstvovanju. V tem razdobju smo ustanovili v Kopru več

Plavalna prireditev v novem zimskem bazenu v Žusterni

klubov, ki so gojili nogomet, veslanje, odbojko, balinanje, kolesarstvo, jadrnanje, atletiko, plavanje, rokomet, streljanje, namizni tenis, planinarjenje, smučanje.

Hkrati smo začeli ustanavljati tudi podeželska športna društva, in sicer v Ankaranu, Dekanih, Bertokih, Pobegih, Hrvatinih, Šmarjah, Škofijah in Marezigah. Leta 1952 smo v Kopru ustanovili društvo Partizan, ki je razvilo široko aktivnost na področju splošne telesne vzgoje in v športni gimnastiki. Vsa ta društva so slonela na delu posameznih športnih entuziastov, ob občutnem pomanjkanju objektov, sredstev in strokovnih kadrov pa seveda niso stremela za nekimi večjimi tekmovalnimi dosežki. Kljub temu so se kolesarji, veslači in jadranci lepo uveljavili tudi zunaj obalnega prostora.

Od leta 1961, ko smo ustanovili občinsko zvezo za telesno vzgojo, se je število društev povečalo, zlasti pa je pomembno ustanavljanje šolskih športnih društev. Danes deluje v občini 26 športnih društev, v katerih skrbe tako za množičnost kot za kvaliteto. V republiških in drugih zahtevnejših tekmovanjih sodelujejo nogometaši, rokometaši, jadranci, veslači, plavalci, vaterpolisti, košarkarji, odbojkarji, kegljači in igralci namiznega tenisa. Nekaterim odprtim problemom se obeta zdaj, ko smo ustanovili enotno obalno telesnovzgojno skupnost, skorajšnja rešitev. Predvsem mislimo tu na izgradnjo športnih objektov, ki bi služili množični telesni vzgoji, saj je to ena izmed prvih točk programa združene organizacije. Na obali se namreč ukvarja s telesno vzgojo povprečno komaj 13 % prebivalstva. Druga pomembna naloga pa bo povečati prizadevanja za nadaljnji razvoj vodnih športov. Za razvoj plavanja, vaterpola, jadrnanja in veslanja imamo vse naravne pogoje in tudi zanimanja za te športe je dovolj. Zdaj gre samo za to, da obala z združenimi silami reši nekaj problemov glede objektov, naprav in trenerskih kadrov.

KAKO ŽIVIJO KOPRČANI

Povprečni mesečni dohodek vseh zaposlenih v družbenem sektorju znaša letos v koprski občini 2.219 din. Najvišji je v prometu (2.554 din), najnižji pa v gostinstvu (1.783 din).

Povprečni mesečni dohodek je kar za sedemkrat višji, kot je bil pred desetimi leti. V tem razdobju so se tudi cene življenjskih potrebščin

povišale, in sicer v povprečju od štiri do petkrat. Ta primerjalni podatek kaže, da se je standard prebivalstva dokaj povečal, zlasti ker so bili gospodinjiski proračuni obremenjeni predvsem z velikimi podražitvami nekaterih prehrabnenih predmetov, manj pa s podražitvami stanovanjskih najemnin, plina in podobno.

Koprčani so v zadnjih letih trošili denar predvsem za opremo stanovanj. Statistični podatki kažejo, da skoraj ni družinskega stanovanja brez hladilnika, pralnega stroja ter radijskega in televizijskega sprejemnika. Radijskih sprejemnikov je v občini nad 11 tisoč ali nad 4 tisoč več kot pred desetimi leti. Praktično to pomeni, da ima že skoraj vsak tretji prebivalec občine svoj radijski aparat. Televizijskih sprejemnikov pa je v občini nad 7 tisoč ali dvanajstkrat več kot pred desetimi leti. Televizijski sprejemnik ima danes že skoraj vsako gospodinjstvo v občini.

Koprčani se tudi zelo hitro motorizirajo. V občini je trenutno nad 5 tisoč registriranih motornih vozil, kar predstavlja 300-odstotno povečanje v primerjavi z letom 1962. Praktično to pomeni, da ima vsak sedmi prebivalec občine avtomobil ali motorno kolo, če pa k temu prištejemo še mopede, je v povprečju motoriziran že vsak peti prebivalec občine.

K življenjskemu standardu občine ne sodi samo osebna potrošnja, ampak tudi komunalna ureditev mesta in okolice, možnosti za izobrazbo, zdravstvena zaščita in podobno. Koprška občina je v zadnjih letih ogromno napravila na tem področju — od urejanja javne razsvetljave do izpopolnjevanja kanalizacije, asfaltiranja cest, gradnje šol in otroških vrtcev, novih trgovin in tako dalje. O teh stvareh smo podrobno govorili že na prejšnjih straneh, vendar naj dodamo še en značilni podatek: v zadnjih desetih letih smo zgradili v Kopru nad 3000 stanovanjskih enot, povprečno letno vlaganje v komunalne objekte pa je znašalo od 6 do 8 milijard starih dinarjev.

Rekli smo že, da so prebivalci občine precej okupirani s svojimi gmotnimi vprašanji. Toda to ne pomeni, da zapostavljajo kulturo. Tujec dobi napačen vtis, če v Kopru in okolici obiše hotele in bare, ki so skoraj po pravilu prenapolnjeni. Gostje teh lokalov so v ogromni večini turisti, mornarji in poslovni ljudje iz raznih krajev države in iz tujine, domačinov skoraj ni in tudi mladina se raje zadržuje v svojih krožkih

in disco klubih. Domačine dobiš le v manjših gostilnah, kjer se radi povesele ob kozarcu pijače in ob briškoli, toda to je le manjši del prebivalstva. Zvečer je največ Koprčanov doma ob televizorjih in ob prebiranju knjig in časopisov. Koprsko študijsko in ljudsko knjižnico obiskuje na primer letno nad 60 tisoč bralcev, število izposojenih knjig pa znaša 80 tisoč.

Koprčani imajo zelo radi tudi film. V zadnjih dveh letih si je ogledalo filmske predstave v Kopru in v okolici nad 800 tisoč ljudi. Značilno je, da so največjega obiska deležni umetniški filmi v okviru filmskega gledališča. Koper ima tudi koncertno in gledališko publiko, žal pa se njen krog prepočasno širi. Zabavne prireditve so dobro obiskane, žal pa so predvsem v glavni turistični sezoni, medtem ko jih je med letom premalo. Končno je treba povedati, da je v mestu tudi veliko zanimanja za šport, število športnih objektov pa temu zanimanju še ne ustreza dovolj.

Novi stanovanjski bloki v Smedeli

NAŠA VIZIJA

Vprašanje prihodnjega razvoja Kopra kot najpomembnejšega središča na obali je seveda povezano z vprašanjem razvoja obale. Tako družbeno-politični dejavniki kot gospodarstveniki so se namreč v vseh treh obalnih občinah odločili za skupno pot in že leta 1970 pripravili prvo vizijo načrtnega razvoja obale do leta 2000. V tej viziji prevladujeta dve področji: pomorsko gospodarstvo z luško industrijsko cono v Kopru in turizem na piranskem območju. Taka usmeritev je bila seveda pogojena že z dosedanjimi rezultati. Tudi v preteklih letih je bilo morje tisti dejavnik, ki je bil upoštevan pri planiranju domala vseh dejavnosti. Praksa nam je dnevno potrjevala, da smo se odločali prav. Osnovnima področjema, to je pomorskemu gospodarstvu in turizmu, pa naj bi se v prihodnje v še večjem obsegu pridružila industrija. Razvoj industrije

Del razstavnega prostora Primorska razstavlja

naj bi namreč vnašal v gospodarska območja elemente stabilnosti, tehnološkega napredka in stalne zaposlitve prebivalstva. Hkrati bo industrija mnogo pomagala tudi razvoju turizma: omogočila bo porazdelitev bremen pri gradnji skupnih infrastruktur in pri splošnem razvoju družbe, hkrati pa bo omogočeno v večji meri kot zdaj sezonsko dopolnilno zaposlovati domače prebivalstvo v turistični dejavnosti.

Kakšna je torej vizija razvoja koprške občine? Nedvomno je treba tu na prvem mestu omeniti dejstvo, da je delež industrije v Kopru in sploh na vsëj obali šibak in da prednosti morja še ne izkoriščamo dovolj za ladijske prevoze surovin in gotovih izdelkov. Načrti, da se v neposrednem koprskem zaledju razvija nova močna industrija, seveda ob razširitvi že obstoječih zmogljivosti drugih tovarn, so realni. V ta namen že od začetka leta 1973 obstaja podjetje Sermin, v katerega je vključeno 12 delovnih organizacij z obale in iz drugih slovenskih regij, verjetno pa se bo to število kmalu povečalo. Podjetje se je že predstavilo s svojim programom, ki predvideva v prvi fazi gradnjo rafinerije v Kopru z letno zmogljivostjo pet milijonov ton, nadalje izgradnjo termoelektrarne na tekoča goriva — zmogljivosti 320 megavattov, izgradnjo objektov za proizvodnjo in morebitno predelavo petrokemičnih surovin, izgradnjo objektov za predelavo plina ter izgradnjo raznih drugih industrijskih, obrtnih in spremljajočih objektov. S temi načrti se je seznanila tudi koprška občinska skupščina in jih podprla, zlasti ker se je podjetje zavezalo zgraditi v industrijski coni številne objekte, ki predstavljajo danes ozko grlo Kopra, kot so avtobusna in železniška potniška postaja, PTT, razni servisi, trgovine, blagovnice, parkirni prostori itd. Podjetje pa je tudi zagotovilo, da novi objekti v ekološkem smislu ne bodo predstavljali problema, saj bodo opremljeni z najmodernejšimi čistilnimi napravami.

Kot prvega od navedenih objektov naj bi začeli graditi rafinerijo nafte. V zvezi s tem so strokovnjaki že pripravili gradivo, ki izčrpno obravnava vse prednosti izgradnje takega objekta ob morju. Z rafinerijo nafte v Kopru bi pokrili nad 70 odstotkov potreb slovenskega trga, del proizvodnje pa bi tudi izvažali. Hkrati z načrti za rafinerijo pripravlja podjetje Sermin tudi elaborate o ekonomski upravičenosti izgradnje drugih objektov, predvsem petrokemije.

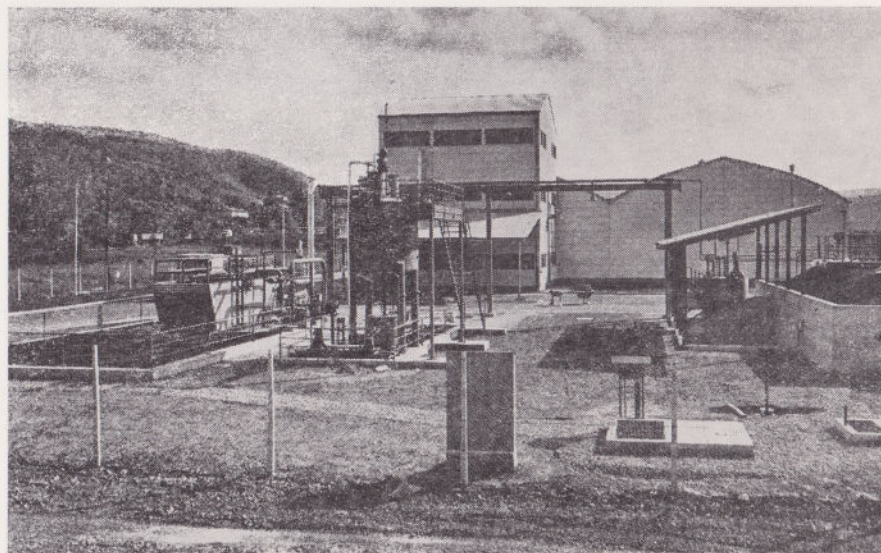
V okviru luške industrijske cone se bo še nadalje razvijala koprška luka, ki bo z razširitvijo operativne obale in z novimi pristajalnimi mostovi sposobna ustvariti leta 1985 okrog 11 milijonov ton prometa. Luka bo ostala zvesta svoji specializaciji (generalni tovor, južno sadje, les, nafta), sproti pa se bo seveda prilagajala položaju na notranjem in na zunanjih tržiščih ter v tem smislu tudi tesno sodelovala s podjetjem Sermin. Prizadevanja luke pa bodo tudi v bodoče usmerjena k modernizaciji dela v pristanišču. V ta namen nameravajo pospešiti tudi najodobnejši kontejnerski prevoz.

Ob tej osnovni gospodarski usmeritvi občine pripravljajo tudi vsa druga podjetja svoje dolgoročne načrte, ki jih bo na koncu potrebno uskladiti in prioritarno razporediti tako v okviru občine kot tudi obale in v širšem slovenskem ter jugoslovanskem gospodarskem prostoru. Tu bo potrebno tudi točno opredeliti vlogo in mesto kmetijstva ter ustrezno skrbeti za objekte družbenega standarda.

Vsekakor so pred občino in pred vso obalo zahtevne naloge jutrišnjega dne, saj bo nujno potrebno upoštevati celovitost in enakomernost razvoja.

Koper je pred leti šele slutil svoj jutrišnji dan, danes ga ima na dlani. Kljub vsem mogočim težavam je doživel v povojnih letih toliko novega kot sorazmerno nobeno drugo slovensko mesto. S politiko policentričnega razvoja Slovenije se bodo možnosti njegovega razvoja in seveda vse obale še znatno povečale. Zato so tudi dokaj obsežni načrti logična posledica te politike, ki daje vsem slovenskim regijam možnosti razvoja glede na komparativne prednosti. Izjemni gospodarski, geografski, poslovni in prometni položaj tega področja je enkratna priložnost

za ljudi, ki tu živijo. To so tudi že doslej dokazali s svojimi dosežki. Pa tudi vsem drugim, ki želijo delati ali v kakršnikoli obliki sodelovati, so na široko odprta vrata. Koper, obala, to je naš skupni hic Rhodus, hic salta!

*Nova tovarna Iplasa Polisinteza v koprski industrijski coni
zgrajena v kooperaciji z nemško tvrdko Farbenwerke Hoechst
iz Frankfurta*

Ljuban Omladič: Vse o koprski občini (obris razvoja)

Izdala Skupščina občine Koper

Klišeje izdelala tiskarna Jože Moškrič, Ljubljana

Tiskala in vezala tiskarna ČZP Primorski tisk, Koper

Naklada 3000 izvodov

februar 1974

Hister Caprae

Hister Caprae

